

A Történettudományi Intézet hírei

1974. július 1. — december 31.

A Történettudományi Intézet fennállásának 25. évfordulója alkalmából, 1974. november 21—22-én tudományos ülésszakot rendezett. A jubileumi ülésszakot *Köpeczi Béla*, az MTA főtítkára nyitotta meg, majd *Pach Zsigmond Pál* akadémikus, az Intézet igazgatója olvasta fel *Ránki Györggyel* közösen készített előadását az Intézet 25 esztendő történetéről. A főreferátum elhangzása után *Szabó Imre*, az Akadémia alelnöke, a Jogtudományi Intézet igazgatója az Akadémia elnöksége és intézete nevében, *Mátrai László* akadémikus, az MTA II. osztályának elnöke, osztálya nevében, *Szabolcsi Miklós* akadémikus, az MTA I. osztályának elnöke osztálya nevében, *Eörsi Gyula* akadémikus az MTA IX. osztálya nevében, *Sötér István* akadémikus az MTA Irodalomtudományi Intézete nevében, *Szekely György* akadémiai I. tag, az ELTE Bölcsészettudományi kar dékánja az egyetem nevében, *Erényi Tibor* kandidátus az MSzMP KB Párttörténeti Intézete nevében, *Ember Győző* akadémikus, a Magyar Történelmi Társulat elnöke az Országos Levéltár főigazgatója a Társulat és a Levéltár nevében, *Liptai Ervin* ezredes, kandidátus a Hadtörténeti Intézet és Levéltár parancsnoka intézménye nevében üdvözölte a jubileumát ünneplő Történettudományi Intézetet.

Köpeczi Béla a magyar—szovjet műszaki, tudományos együttműködés területén végzett tevékenységükért a kormányközi bizottság köszönő levelét nyújtotta át *Pach Zsigmond Pálnak* és *Barta Antalnak*, a Történettudományi Intézet főmunkatársának.

A történettudomány területén végzett kimagasló munkájukért a Munka Érdemrend arany fokozatát nyújtotta át *Ránki Györgynek*, az Intézet igazgatóhelyettesének és ezüst fokozatát *Niederhauser Emilnek* a történettudományi doktorának, a Történettudományi Intézet főmunkatársának. *Pach Zsigmond Pál*, *Juhász Gyula*, *Hanák Péter*, *Haraszti Éva* és *Vörös Antal* főtítkári jutalomban részesültek.

Az intézet régi munkatársainak *Pach Zsigmond Pál* osztotta ki a törzsgárda jelvényeket és okleveleket.

A jubileumi ülést követő tudományos ülésszakon elhangzott előadásokat folyóiratunk jelen száma közli.

1974. november 25-én az MSzMP KB Tudományos, Közoktatási és Közművelődési Osztályán *Korcsoh András* alosztályvezető elnökletével megbeszélés zajlott le a Magyarország története munkálatainak állásáról, illetve az 1974. január 7-i értekezlet határozatainak végrehajtásáról, és meghatározta a további munkálatok ütemét és legfontosabb teendőket.

A Magyarország története V. kötetének szerkesztősége a kötet szerzőinek részvételével megvitatta 1974. október 7-én Arató Endrének a reformkori nemzetiségi kérdés történetéről írott fejezeteit.

A VI. kötet 1974 novemberében rendezett vitáján a kötet szerzői és néhány meghívott jelenlétében megvitatták *Tóth Edének* a Tisza Kálmán-kormány időszakáról készített kézirat-részét.

A VIII. kötet szerkesztősége 1974. augusztus 4-én a szerzők és néhány meghívott jelenlétében vitára tüzte ki a Horthy-korszak kultúrtörténetét tárgyaló fejezeteket (szerzők: *Márkus László* és *Lackó Miklós*).

A kötet szerkesztősége külön szerzői vitát rendezett 1974. október 11-én a Horthy-korszak jellegéről írott kézirat-részről.

Gonda Imrét, az Intézet tudományos főmunkatársát 60. születésnapja alkalmából a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki.

Jemnitz János, az Intézet tudományos főmunkatársa megvédte „A nemzetközi munkásmozgalom az I. világháború éveiben (1914—1917)” c. doktori értekezését.

Kerekes Lajos, az Intézet igazgatóhelyettese „Az első osztrák köztársaság külpolitikája 1918—1929” címmel védte meg doktori disszertációját.

Az Intézet munkatársainak 1974. második felében megjelent könyvei:

Szűcs Jenő: Nemzet és történelem (Gondolat Kiadó)

Berend T. Iván—Ránki György: Gazdaság és társadalom (Magvető Kiadó)

Tilkovszky Loránt: SS-toborzás Magyarországon (Kossuth Kiadó)

*

A legújabbkori magyar történeti osztály szeptember 16-án vitát rendezett Szabó Miklós kandidátusi értekezésének bevezető fejezetéből mely az európai konzervativizmus XIX. századvégi történetét tárgyalja. A kézírathoz hozzászóltak: Mátrai László, Hanák Péter, Szabad György, Ránki György, Gergely András, Kolossa Tibor.

*

Az NDK Gazdaságtörténeti Intézete és az MTA Történettudományi Intézete közötti egyezmény keretében július 11 és 12-én került sor a III. NDK—magyar gazdaságtörténeti konferencia megrendezésére, „Tudomány és technológia a gazdasági fejlődésben” címmel. A konferencián a következő előadások hangzottak el:

W. Jonas: Technika, gazdaság a XIX. századi Németországban

Ránki György: A modern technika alkalmazásának társadalmi problémái Kelet-Európában a XIX. században.

J. Kuczinski: A tudomány fejlődésének problémái a XIX. században.

Endrey Walter: Textiltechnikai változások a XIX. században.

Valentiny Pál: Gazdaságosság és technika a villamosiparban a XIX. században.

Gunst Péter: A magyar mezőgazdaság fejlődésének technikai kérdései.

R. Berthold: Az agrártudomány és agrártechnika fejlődésének alapproblémái a XIX. században.

M. Müller: A korai mezőgazdasági gépipar a XIX. században.

A szovjet—magyar történész vegyesbizottság szovjet tagozata tudományos ülészakot rendezett Novoszibirszkben július 21. és augusztus 2. között „A természeti kincsek felhasználása a tudományos-technikai forradalom körülményei között” címmel. A magyar delegáció tagjai voltak: Sinkovics István, a magyar tagozat alelnöke, Kónya Sándor, az MTA Társadalomtudományi Főosztályának vezetője, Balogh Sándor egyetemi tanár; a Történettudományi Intézet részéről: Ránki György, Glatz Ferenc, Nagy Zsuzsa, Bartha Antal és Mayer Mária. A szovjet delegáció tagjai: Ju. V. Bromlej ak. lev. tag, a szovjet tagozat alelnöke, T. Iszlamov alelnök, N. P. Susarin, a szovjet tagozat titkára. A tudományos ülészakon Ránki György: „A nyersanyagok szerepe és a tudományos-technikai forradalom” címmel tartott előadást

Augusztus 20. és 24-e között került sor a VI.

Nemzetközi Gazdaságtörténeti Kongresszusra Kopenhágában. A kongresszust megelőzően a szocialista országok gazdaságtörténezeinek részvételével előkészítő értekezletet tartottak Budapesten július 12. és 14-e között. Az Intézet tagjai közül: Katus László, Lackó Miklós, Makkai László, Pach Zsigmond Pál, Ránki György és Zimányi Vera vettek részt a kongresszus munkálataiban. „A városi népesség struktúrájának változásai” szekció témafelelőse Ránki György volt. Ehhez a témához kapcsolódott Lackó Miklós korreferátuma: „A városi népesség struktúrájának alakulása Magyarországon 1930—1970”.

A magyar—szovjet tudományos-műszaki együttműködési megállapodás 25. évfordulója alkalmából tudományos konferencia sorozat keretében az MTA Filozófiai és Történeti Tudományok Osztálya rendezésében a történész szekció 1974. szeptember 18-én tartott ülést. Pach Zsigmond Pál a szovjet és a magyar történettudomány kapcsolatának jelentőségéről, eredményeiről és továbbépítéséről tartott előadást. Ju. V. Bromlej, és A. P. Okladnyikov közös referátuma a szovjet és magyar történészek együttműködésének alapvető korszakaival és irányjaival foglalkozott. T. M. Iszlamov: Magyarország történetének problémái és azok megoldása a szovjet történettudományban, Niederhauser Emil: A Szovjetunió történetének problémái és azok megoldása a magyar történettudományban címmel tartottak előadást.

A Német—Magyar Történész Vegyesbizottság október 28. és november 1-e között Budapesten tartotta ülését. Az Intézet munkatársai közül Péter Katalin „A rendiség és állami centralizáció” témakörben tartott referátumot, Vörös Károly referátuma az urbanizáció kutatásának elméleti és módszertani problémáival foglalkozott.

Az Einaudi kiadó a Lengyel Tudományos Akadémia Történeti Intézetével közösen nemzetközi konferenciát rendezett Varsóban október 22. és 25-e között, amelyen a „Storia d'Italia” összefoglaló munka megvitatására került sor. A konferencián részt vett Ránki György és Makkai László.

Franciaország felszabadulásának 30. évfordulója alkalmából tudományos konferenciát tartottak Párizsban október 28. és 31-e között. A tudományos ülészakra meghívták Ránki Györgyöt, az Intézet igazgatóhelyettesét.

Július 8. és 20-a között a franciaországi Tours-ban rendeztek nemzetközi konferenciát, amelynek témája a XVI. század politikai elmélete és gyakorlata volt. A konferencián részt vett Benda Kálmán és előadást tartott „A Habsburg-országok országgyűléseinek szervezete és politikai szerepe a XVI. században” címmel.

Az ausztriai Linzben a munkásmozgalommal foglalkozó történészek számára rendezett tudományos ülészakon szeptember 10. és 14-e

között az Intézetet *Mucsi Ferenc* és *Jemnitz János* képviselték. Jemnitz János „1934 visszhangja a magyar szociáldemokraták körében” címmel tartott referátumot.

Szeptember 9. és 10-én Selmechányán a szlovákiai bányászok társadalmi és forradalmi mozgalmainak történetéről tartottak konferenciát. *Heckenast Gusztáv* részt vett a konferencián és előadást tartott „A szlovákiai bányászok társadalmi mozgalmai a 18. század elején” címmel.

Bécsben október 16. és 21. között tartott tudományos ülésszakon az Intézetet *Zimányi Vera* képviselte és „A magyarországi városok a 16. században” címmel referátumot tartott.

A Berlieni Akadémia Központi Történeti Intézete által október 31. és november 1-én Erfurtban tartott konferencián *Gonda Imre* előadást tartott „Ausztria-Magyarország és a Mitteleuropa terv” címmel. A konferencia témája az 1917 előtti német imperializmus története volt.

Októberben a lipcsei Marx Károly Egyetem történelmi fakultása konferenciát rendezett „A népmozgalmak jelentősége és megnyilatkozási formája a polgári forradalmakban” címmel. A konferencián részt vett Benda Kálmán és Spira György. *Benda Kálmán* előadást tartott a tömegek szerepéről a francia forradalomban, illetve a magyar jakobinus mozgalomban, *Spira György* előadásának címe „A néptömegek szerepe az 1848-as forradalmakban” volt.

„A fasizmus Európában. Elmélet és gyakorlat” címmel tartottak konferenciát a lengyelországi Wrocławban. A konferencián *Borus József* referátumot tartott a fasiszta befolyásról a horthysta tisztikar körében.

A Tömegkommunikációs Kutatások Nemzetközi Szervezete konferenciát rendezett Lipcsében a két világháború közti sajtó történetének problematikájáról. A konferencián részt vett *Márkus László*.

A Ranke Társaság minden évben Wallerfangenben rendezett konferenciáján részt vett *Harasztai Éva*. A konferencia témája „A világpolitikai helyzet 1945—1955” volt.

November 1. és 3. között az ausztriai Linzben az erdélyi felvilágosodással foglalkozó konferencia megrendezésére került sor. *Benda Kálmán* részt vett a konferencián, és előadást tartott, „A magyar történetírók álláspontja az erdélyi felvilágosodásról” címmel.

Niederhauser Emil képviselte az Intézetet a Moszkvában november 25. és 30. között rendezett tudományos ülésszakon, amely „A szláv kultúrák, a szláv nemzetek kialakulásának és fejlődésének időszakában (XVIII—XIX. század)” címet viselte.

Georges Lefebvre és Albert Mattiez születésének 100. évfordulója alkalmából november 30-án és december 1-én tudományos ülésszakot rendeztek Párizsban a francia forradalom historiográfiájáról. A konferencián *Benda Kál-*

mán referátumot tartott a francia forradalom magyar historiográfiájáról.

Pach Zsigmond Pált a Francesco Datini Nemzetközi Gazdaságtörténeti Intézet tudományos tanácsának tagjává választották 3 évi időtartamra. A tudományos tanács szokásos évi ülését december 13. és 16-a között tartotta Pratóban.

✱

Az elmúlt félévben több külföldi történész tartott előadást az Intézetben, illetve szakmai beszélgetést folytatott az Intézet munkatárjaival:

Szeptember 27-én *Peter Mathias*, az oxfordi egyetem gazdaságtörténeti professzora, a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság elnöke „Technikai fejlődés, gazdasági fejlődés a XVIII. században” címmel tartott előadást. *Herman Van der Wee* a leuveni egyetem professzora október 7-én tett látogatást az Intézetben és előadást tartott „A délnémet-alföldi ipar szerkezeti változásai a XII—XVI. században” címmel.

A. Herkov, a zagrabi Jugoszláv Történeti Intézet igazgatója december 5-én megbeszélést folytatott az Intézet vezetőivel a két intézmény közötti együttműködés fejlesztéséről.

A magyar és szovjet akadémiák közötti társadalomtudományi együttműködésről tárgyaló szovjet delegáció két történész tagja: *A. Zsukov*, a Szovjetunió Világtörténeti Intézetének igazgatója, a Nemzetközi Történetész Bizottság elnöke és *A. Puskás*, a Balkanisztikai-Szlavisztikai Intézet tudományos főmunkatársa december 8-án látogatást tettek a Történettudományi Intézetben.

Herbert Steiner osztrák történész december 13-án tartott előadása az osztrák történettudomány helyzetével, elsősorban az ellenállástörténeti kutatásokkal foglalkozott.

Georges Haupt, a párizsi Ecole Pratique des Hautes Etudes professzora december 14. és 24-e között tartózkodott Budapesten. December 21-én az Intézetben tartott előadása a nemzetközi munkásmozgalom története kutatásának problémáival foglalkozott.

Joseph Goy, a párizsi Ecole Pratique des Hautes Etudes VI. szekciójának titkára december 15. és 19-e között az Ecole Pratique és a Magyar Tudományos Akadémia között megkövetendő egyezménytervezetről, valamint a 2. magyar—francia történész kollokvium megrendezéséről tárgyalt.

Az Intézet munkatársai közül az elmúlt félévben is többen vettek részt külföldi tanulmányúton:

Lackó Miklós két hónapot töltött Párizsban az Ecole Pratique des Hautes Etudes ösztöndíjával és a francia—magyar szellemi és kulturális kapcsolatok a két világháború között témakörben végzett kutatásokat.

Gergely András 3 hetet töltött a Szovjet-

unióban, ahol az életforma kutatást és a liberalizmus történeti irodalmát tanulmányozta.

Szász Zoltán 2 hónapig kutatott a Collegium Hungaricum ösztöndíjasaként bécsi levéltárakban a dualizmuskori nemzetiségi kérdésre vonatkozó anyagok között.

Vörös Károly 2 hónapot töltött Párizsban. Tanulmányútján a XIX. század végi magyarországi francia tőkebefektetésekre vonatkozó kutatásokat végzett.

Stier Miklós 3 hetes bécsi tanulmányúton vett részt.

Benczédi László és Granasztói György ugyan-

csak az Ecole Pratique ösztöndíjával 2—2 hónapot töltöttek Párizsban.

A szocialista országok akadémiai és az MTA közti egyezmény értelmében *Tilkovszky Loránt* 3 hetet töltött Varsóban, *Borus József* az NDK-ban végzett kutatásokat.

A Csehszlovák és Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében a pozsonyi akadémiai történeti intézet több munkatársa folytatott kutatásokat Magyarországon: J. Dudnický, V. Sedlák, L. Sulitková, K. Vadkertyová, R. Varsina, M. Vyvijaľová, M. Suchý, M. Smerda, L. Juck, A. Špiesz.